

to sprawia, że książkę tę należy czytać krytycznie, a to oznacza, że z jej lektury skorzystają najwięcej ci, którzy mają już dobre przygotowanie historyczne i teologiczne.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa

„Studia Włocławskie”, T. 21, Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku, Włocławek 2019, ss. 784.

Wyższe Seminarium Duchowne we Włocławku jest jednym z nielicznych seminariów w Polsce, które może się szczycić własnym prężnie działającym Towarzystwem Naukowym. Ta długa i piękna tradycja jest kontynuowana również odkąd w 2001 r. zostało przypisane do Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Kolejny, 21. tom, rocznika „Studia Włocławskie” został przez redakcję i współpracowników zadedykowany ks. prof. Januszowi Gręźlikowskiemu, wieloletniemu profesorowi WSD we Włocławku, kierownikowi Zakładu Historii Prawa Kanonicznego na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, wykładowcy na Wydziale Teologicznym UMK i oficjałowi Sądu Kościelnego Diecezji Włocławskiej z okazji jego 65. rocznicy urodzin.

Jubileuszowy tom otwiera *Słowo wstępne Biskupa Włocławskiego Wiesława Alojzego Meringa* (s. 7-8). Kreśląc sylwetkę ks. dr. hab. J. Gręźlikowskiego, prof. UKSW, napisał: „Właśnie łączenie wiedzy i praktyki, teorii z zaangażowaniem w codzienność – to najcenniejsze umiejętności Księdza Prałata. Jest typem teologa-kanonisty miłującego duszpasterstwo: nie odgradza się od uczestnictwa w pastoralnej trosce; przeciwnie, to jej właśnie oddaje swoją wiedzę, doświadczenie i pracowitość”. Życie i działalność naukową Jubilata przedstawił ks. Krzysztof Graczyk (s. 9-18), a bibliografię podmiotową jego publikacji zestawił ks. Janusz Bork (s. 19-54). Obejmuje ona 6 książek własnych i 2 książki redagowane oraz prawie pół tysiąca pozostałych publikacji, na które składają się artykuły naukowe i popularnonaukowe, recenzje, hasła leksykograficzne oraz sprawozdania, informacje i homilie.

Przegląd tytułów nadesłanych tekstów daje pojęcie o różnorodności ich autorów oraz środowisk, z których pochodzą. Dział tematyczny otwiera

artykuł *Estera i Maryja – vitae parallelae* (ks. Stanisław J a n k o w s k i SDB), po którym następuje czternaście tekstów: *Ludzka wolność jako współ-przyczyna „jeszcze nie” Królestwa Bożego* (ks. Maciej M a ł y g a), *Rozumienie prymatu Piotrowego w teologii katolickiej i prawosławnej. Zarys sytuacji* (ks. Andrzej T o m a l a k), *Indywidualne zmartwychwstanie w chwili śmierci. Śmierć jako początek nowego życia* (ks. Joachim N o w a k), *Charyzmaty w Kościele i dla Kościoła. Perspektywy i zagrożenia* (bp Jacek K i c i Ń s k i CMF), *Święty Józef wzorem bliskiej relacji z Chrystusem w życiu osób konsekrowanych* (ks. Czesław Józef P a r z y s z e k SAC), *Teologiczno-duchowa interpretacja wybranych zjawisk paramistycznych opisanych na kartach „Żywota świętej Katarzyny ze Sieny” autorstwa błogosławionego Rajmunda z Kapui* (ks. Arkadiusz K r u k), *Doskonałość chrześcijańskiego życia według błogosławionego Antoniego Rewery* (ks. Marek T a t a r), *Uświęcająca moc modlitwy w życiu kapłana według „Pism bł. biskupa Michała Kozala”* (ks. Lech K r ó l), *Rola darów Ducha Świętego w małżeństwie i rodzinie w świetle katechez papieża Franciszka* (ks. Sebastian K r u k), *Współczesne przemiany Kościoła w perspektywie pastoralnej. Od Pawła VI do Benedykta XVI* (ks. Jan Kazimierz P r z y b y ł o w s k i), *Wymóg miłosierdzia w działalności duszpasterstwa rodzin. Refleksje wokół adhortacji „Amoris laetitia”* (ks. Artur N i e m i r a), *Światowe Dni Młodzieży w Krakowie jako wyzwanie dla duszpasterstwa młodzieży w Polsce* (ks. Marian B r o n i k o w s k i), *Nastolatek jako adresat przekazu treści wiary na lekcji religii w szkole ponadpodstawowej* (ks. Jacek B u t a) oraz *Staranie o odnowę formy i treści kościelnego przepowiadania* (ks. Łukasz B u c k i).

W tym miejscu (s. 333-352), dość nieoczekiwanie, pojawia się artykuł autorstwa Jubilata, zatytułowany *Ewolucja nauczania Kościoła na temat kary śmierci w XX oraz XXI wieku*, zaopatrzony, tak samo jak pozostałe, w notę biograficzną – o tyle przecież zbędną, że jego osoba i osiągnięcia zostały wyczerpująco przedstawione na początku tomu. Zapewne o zamieszczeniu tego tekstu przesądził wzgląd na aktualność poruszanej w nim problematyki, być może również redaktorzy postanowili dać próbkę naukowych możliwości i kierunków badań ks. prof. Gręźlikowskiego.

Dalej następuje siedem przyczynków z zakresu prawa kanonicznego i problematyki pokrewnej: *Synod Płocki Arcybiskupa Antoniego Juliana Nowowiejskiego z 1938 roku* (ks. Wojciech G ó r a l s k i), *Czy jest ciągłość w nauczaniu Kościoła posoborowego o prokreatywności i nierozewalności małżeństwa?* (ks. Henryk S t a w n i a k SDB), *Troska Kościoła*

o małżeństwo i rodzinę w świetle najnowszych dokumentów Konferencji Episkopatu Polski (ks. Janusz B o r u c k i), *Realizacja zasady prawa do obrony przez adwokata w kontekście reformy kanonicznego procesu małżeńskiego dokonanej przez papieża Franciszka* (ks. Janusz J e ż e w s k i), *Potrzeba norm Konferencji Episkopatu Polski dotyczących adwokatów kościelnych* (ks. Ryszard S z t y c h m i l e r), *Zgorszenie jako przyczyna odmowy pogrzebu kościelnego w świetle uchwał polskich synodów diecezjalnych* (Marek S a j C S s R), a także *Wartość trwałości małżeństwa i rodziny w świadomości młodzieży klas VII, VIII oraz III gimnazjum. Studium prawno-socjologiczne* (ks. Krzysztof G r a c z y k).

Sześć kolejnych artykułów porusza wybrane aspekty problematyki, którą zajmują się ich autorzy: *Ks. Konstanty Michalski – filozofem przyrody?* (Kamil T r o m b i k), *O Bogu w pismach Leszka Kołakowskiego* (ks. Mariusz C h r o s t o w s k i), *Logika jako przedmiot filozoficznych zainteresowań ks. prof. Józefa Iwanickiego* (ks. Zdzisław P a w l a k), *Paradygmat wolności i wyzwolenia. Refleksje historyczno-teologiczne* (Paweł B o r t k i e w i c z TChr), *Idea historiozoficzna Nowego Świata i jej realizacja w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej* (Piotr L i s z k a C M F) oraz *Rytualizacja mitu w starożytnych religiach misterycznych: ku zrozumieniu liturgii chrześcijańskiej* (ks. Daniel B r z e z i ń s k i).

W tomie, wzorem lat ubiegłych, został wyraźnie wyodrębniony dział *Vladislaviensia* (s. 587-738), na który składa się siedem tekstów: *Sługa Boży bp Wojciech Owczarek – wczoraj i dziś. W 100. rocznicę święceń biskupich* (Natalia Lucyna M u s i d l a k Z S N M), *Troska pasterska biskupa Wiesława A. Meringa o Zespół Szkół Katolickich im. ks. Jana Długosza we Włocławku* (ks. Jacek K ę d z i e r s k i), *Dzieje włocławskiej placówki Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi* (ks. Henryk W i t c z a k), *„Powrót syna marnotrawnego” Guercina z Muzeum Diecezjalnego we Włocławku jako przykład sztuki potrydenckiej* (ks. Paweł S z c z e p a n i a k), *Prawo w księgozbiorach włocławskich profesorów kanonistów. Na podstawie fragmentów ich osobistych zbiorów książek zachowanych w bibliotece Wyższego Seminarium Duchowego we Włocławku* (ks. Kazimierz R u l k a), *Wybór Jana Pawła II i jego pierwsza pielgrzymka do Polski w świetle archiwaliów Komitetu Wojewódzkiego PZPR we Włocławku* (ks. Antoni P o n i ń s k i) oraz *Problematyka podejmowana w „Studiach Włocławskich” (2011-2018)* (ks. Ireneusz W e r b i ń s k i).

Jubileuszowy tom zamykają *Sprawozdania i recenzje* (s. 739-772), gdzie zamieszczono *Sprawozdanie z działalności Teologicznego Towarzystwa*

RECENZJE

Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku w roku 2018 oraz siedem recenzji. Na samym końcu jest wykaz skrótów i spis treści.

Łącznie tom zawiera 36 przyczynków, przede wszystkim z dziedziny teologii, zwłaszcza pastoralnej, oraz prawa kanonicznego. Autorami są znani i cenieni profesorowie, a także doktorzy habilitowani i doktorzy pracujący na wydziałach teologicznych i w seminariach duchownych, oraz kilku doktorantów. Ze zrozumiałych względów poziom merytoryczny poszczególnych tekstów jest zróżnicowany, lecz na pewno nie ma wśród nich przyczynków „miałkich”, które w tego rodzaju opracowaniach się zdarzają. Na wysoką ocenę zasługuje fakt, że wielu autorów podejmuje i rozwija aktualnie dyskutowane problemy, nie stroniąc od zajmowania się tymi, które są trudne. Każdy tekst, zgodnie z najnowszymi wymogami potrzebnymi do parametryzacji czasopism, został zaopatrzony w streszczenie w języku polskim i angielskim, słowa kluczowe i wykaz cytowanej bibliografii.

Przed stronicą tytułową umieszczono fotografię Jubilata, któremu biskup włocławski, Wiesław A. Mering, złożył życzenia: „Drogi Księżo Profesorze: *opera sequuntur illum* – czyny idą za Tobą. Dają piękne świadectwo Twojej pracy, talentów, osobistej kultury i godnej podziwu dobroci dla ludzi!”. Jubileuszowy tom dobrze ilustruje i potwierdza te słowa, wzbogacając obszerną liczbę ksiąg upamiętniających wybitne osoby i znaczące dokonania, którymi trwale zapisali się w annałach polskiej teologii.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa